

ARTIKEL

Biografläget i Finland

*I samband med bråket mellan Finnkino och distributören Nordisk Film har frågan om Finnkinos monopolställning återigen aktualiserats. Det många efterlyser är en konkurrent till Finnkino som i ett slag skulle förbättra filmutbudet och göra det mångsidigare. Men är ett sådant önskescenario överhuvudtaget möjligt, frågar **Dag Andersson**.*

A black and white photograph of a cinema seat, viewed from the back. The seat is upholstered in a dark, textured fabric. The number '1' is printed in a light color on the backrest. The background shows rows of similar seats, slightly out of focus, creating a sense of depth in a cinema hall.

1

Många vet att Finnkino i dag ägs av "kineserna". Och sant är det ju förstås, även om ägarskapet går via den amerikanska biografjätten AMC som tidigare i år köpte Nordic Film Group av ett brittiskt investeringsbolag. Nordic Film Group verkade i Norden och Baltikum och ägde bl.a. SF Bio i Sverige och Finnkino i Finland, medan AMC i sin tur ägs av det kinesiska Dalian Wanda Group. AMC är i dag världens största biografägare med över 1000 biografier (med 11 000 biosalonger), medan Dalian Wanda Group – som också äger andra biografkedjor – är världens största aktör inom biografsektorn.

Stora biografägare

De tio största biografägarna äger idag en tredjedel av världens alla biografialonger. Intressant är också att inte ett enda av dessa tio bolag är europeiskt. Det här visar vilka muskler som i dag krävs för att driva lönsam biografverksamhet.

Sedan Finnkino grundades 1986 har det egentligen bara förekommit ett försök att utmana bolaget. 1998 öppnade Sandrew-Metronome Kinopalatsi i Helsingfors och 2001 i Åbo. Bägge var multiplex-biografier placerade alldeles i centrum av städerna och ansågs i princip kunna konkurrera

En annan – av många förbisedd – aspekt är godisförsäljningen. Några exakta siffror är svåra att få tag på, men inkomsterna från multiplexens godis/läskförsäljning torde vara ungefär lika stora som inkomsterna från biljettförsäljningen. Med andra ord bör man visa filmer för en publik som under filmen gillar att snaska i sig en bytta popcorn och skölja ner den med en mugg cola, dvs. barn och ungdom. Visst kan en vuxenfilm komma upp i höga publiksiffror men den rena vinsten för biografen blir mindre om inte godisförsäljningen drar.

Finnkino har en så stark ställning i Finland att vi knappast kan räkna med att någon annan aktör försöker slå sig in på marknaden, i synnerhet som filmprogrammet av ekonomisk nödvändighet skulle se exakt lika ut som hos Finnkino. Möjligtvis kan man konkurrera med prissättning, salongernas kvalitet och tilläggservice – men knappast med filmutbudet.

Vi kan alltså ganska lugnt utgå från att vi inte kommer att få se en regelrätt konkurrent till Finnkino dyka upp i Finland, men det finns andra sätt att skapa lite mer mångsidighet i filmutbudet i vårt land. Mer om det lite senare, först måste vi också i rättvisans namn säga någonting positivt om Finnkino. När Finnkino grundades i sin nuvarande form år 1986 var

Finnkino har en så stark ställning i Finland att vi knappast kan räkna med att någon annan aktör försöker slå sig in på marknaden, i synnerhet som filmprogrammet av ekonomisk nödvändighet skulle se exakt lika ut som hos Finnkino.

med Finnkino. Men 2006 var den sagan all och biograferna övergick i Finnkinos ägo. Ett mer anspråkslöst försök var Bio Rex som i ett skede drev biografen med samma namn i Glaspalatset i Helsingfors och också ägde en sex-salongers biograf i köpcentret Sello i Esbo. Men år 2014 övergick Sello i Finnkinos ägo och 2015 slutade bioverksamheten i Glaspalatset. Närmare än så kom Bio Rex-kedjan aldrig åt att utmana Finnkino.

Bio Rex är dock fortfarande en verksam biografkedja med biografier bl.a. i Vasa, Jakobstad och Borgå. Men Bio Rex ägs i dag av ett svenskt bolag, Svenska Bio (inte att förväxla med SF Bio). SF Bio är en stor delägare i Svenska Bio och eftersom SF Bio nu övergick i AMC:s ägo kan man förstås spekulera i hur länge den här kedjan existerar som självständig aktör.

Biografloösamhetens aspekter

Låt oss ponera att Finnkino en dag får en seriös konkurrent. Hur skulle konkurrentens filmprogram skilja sig från Finnkino? År 2016 fanns 333 filmer i biografdistribution i Finland. Sammanlagt samlade filmerna 8,7 miljoner besökare. Men ojämnt falla ödets lotter. De 20 populäraste filmerna samlade nämligen nästan hälften (4,1 miljoner) av besöken. Vill du driva en lönsam biograf är det de här filmerna du måste visa – exakt de samma filmer som Finnkino redan nu visar.

det övervägande en positiv nyhet (även om kritiken från kulturretsar var hård). Innan Finnkino bildades fanns nämligen en stor mängd små biografägare som varken hade pengar eller resurser att utveckla verksamheten. Finnkino föddes då flera små bolag beslöt slå sina påsar ihop och samarbeta. Endast tillsammans hade man de muskler som krävdes för att bygga de nya stora multiplexen och uppdatera den tekniska utrustningen till internationell nivå. Tack vare Finnkino fick vi en modern biografkultur till Finland och jag är ganska säker på att filmens traditionella storkonsumenter är riktigt nöjda med de nya biograferna och den nya tekniken.

Programpolitik

Programpolitiken då? För många kan det kanske komma som en överraskning att Finnkino i praktiken visar alla filmer som importörerna väljer att ta in till Finland. Förstås gäller det endast Helsingfors – de andra städerna har inte tillräckligt många salonger – och visst kan visningstiderna ibland vara alldeles horribla, men Finnkino säger sällan nej till en film, hur arthouse den än är. Tar vi en titt på repertoaren på Finnkino-biograferna i Helsingfors just nu så märker vi att där är de allihop, alla de bra filmer som tagits in till Finland den senaste tiden. Också Cinema Mondo – som är vår i särklass viktigaste importör av arthouse-film – sätter upp sina

filmer på Finnkinos biografier samtidigt som de visar dem på sin egen biograf, Kino Engel.

Om en tid kommer Finnkino dessutom att öppna klassiska Maxim i Helsingfors och tanken är att den skall fortsätta som ett arthouse-biografernas flaggskepp i Helsingfors. De här filmerna har också en publik som gärna betalar sin inträdesbiljett.

Har Finnkino monopol i Finland?

Slentrianmässigt säger vi ofta att Finnkino har monopol på biografverksamheten i Finland. Tittar vi på siffrorna ser det ut att stämna, för Finnkino säljer väl ungefär 70 procent av alla biobiljetter i Finland. Men å andra sidan ser det ut så här; Finnkino verkar på elva orter (av sammanlagt över 100 biograforter i Finland) men är ensam herre på täppan endast i Björneborg och nuförtiden också i Villmanstrand (efter den famösa kuppen där man köpte upp konkurrentens biografier och sedan lade ned dem).

På alla andra orter finns åtminstone någon form av konkurrens. I huvudstadsregionen finns ett flertal biografier som inte hör till Finnkino-kedjan; Kino Myyri, Bio Grand, Kino Tapiola, Korjaamo Kino, Riviera, VHS Teatteri Unioni, Bio Grani, Orion och Kino Engel. Dessutom visas regelbundet biografier på flera kulturhus. Ändå pratar man om monopol.

Det finns alltså alternativ till Finnkino, men ändå är det en smärre katastrof om en film av någon anledning inte visas på bolagets biografier. Publikisiffrorna sjunker och med dem inkomsterna. Den enkla förklaringen är förstas att vi människor är rätt bekväma av oss. Visst kanske vi i princip gillar små stenfotsbutiker, men vi hittar oss sedan ändå bland supermarketens hyllor; det är enkelt, bekant, modernt, bekvämt, snabbt... Tittar vi dessutom på de små biografernas program, vad hittar vi? Jo, samma filmer som hos Finnkino. Till en del är det en följd av digitaliseringen; i dag kan alla biografier visa samma film samtidigt. Tidigare fick de små biograferna vänta på en filmkopia i upp till ett halvt år och då måste man ju visa något annat under tiden. Repertoaren var onekligen mångsidigare förr.

Ett undantag är Kino Engel i Helsingfors. Kino Engel är så till vida speciell att den ägs av distributionsbolaget Cinema Mondo och man visar huvudsakligen sina egna arthouse-importer (även om de alltså också visas på Finnkinos biografier).

Filmimport och arthouse-biografier

Här tangerar vi faktiskt en problematik som hänger ihop med biografifrågan; importen av högklassig film. En biograf – oberoende av om den ägs av Finnkino eller någon annan – kan endast visa filmer som importerats till landet av ett distributionsbolag. Undantaget är filmfestivaler, och filmfestivalerna har i dag blivit det andningshål där publiken kan njuta av ett mångsidigare filmutbud. Tyvärr är festivalvisningarna engångsföreteelser som endast betjänar publiken på festivalorten.

En mångsidig biografrepertoar kräver starka och välfungerande distributionsbolag som har kunskapen, visionerna och de rätta kontakterna. Den här delen av problematiken får man inte glömma bort när man diskuterar filmutbudet på biograferna.

Att öppna små biografier – också i de stora städerna – är ingen omöjlighet, även om det är svårt att hitta lämpliga utrymmen. Vem som helst kan göra det och det görs också. Vi nämnde redan flera biografier i huvudstadsregionen, i Åbo kommer en företagare snart att öppna gamla Diana på nytt. Men är de ”alternativ till Finnkino”? Det är jag inte så säker på.

Jag har själv erfarenhet av att tillsammans med några vänner driva en arthousebiograf i Åbo centrum (först Diana, sedan Thalia). Med nöd och näppe klarade vi ekonomin, men endast genom att vi fick köpa utrustningen billigt, lokalhyran var förmånlig (utrymmena var i dåligt skick) och genom att vi egentligen inte tog ut någon ersättning åt oss själva. Men pengar över för investeringar eller marknadsföring fanns inte.

Så länge biografverksamheten är en privat affärsverksamhet kan jag svårligen tänka mig att filmutbudet kom-

Det uppstod en tvist mellan distributionsbolaget Nordisk film och Finnkino när Nordisk film krävde en enligt Finnkino alltför hög andel av biljettintäkterna för den inhemska filmen *Yösyöttö* och för filmerna om **Björn Borg** och **John McEnroe**. Båda filmerna har senare visats på Finnkinos biografier. *Yösyöttö* sågs av över 100 000 människor innan den visades på Finnkino. Tvisten väckte en diskussion om Finnkinos monopolställning på många orter i Finland.

mer att bli mycket mer mångsidigt. Smalare filmer ger en mindre publik och någonstans kommer lönsamhetsgränsen emot. Men varför inte bygga arthouse-biografier i samband med andra kulturinstitutioner, museer till exempel, och ge dem samhälleligt stöd för sin verksamhet? I Helsingfors byggs en biograf i det nya centrumbiblioteket, men om jag förstätt saken rätt så blir det filmarkivet (KAVI) som tar hand om verksamheten där efter flytten från Orion. Själv föreslog jag för Konstsamfundet att de kunde bygga ett par små biografialonger under Bio Rex i samband med att de bygger Amos Rex, men tyvärr mottogs mitt förslag med total tystnad. Nu kan vi rikta blickarna mot Åbo där det finns planer för Rettigs gamla fabriksbyggnad vid Tavastgatan. Visserligen vill ägaren, Stiftelsen för Åbo Akademi, bygga bostäder där, medan staden föreslår ett historiskt museum. Själv föreslår jag att stiftelsen får bygga sina bostäder i de övre våningarna medan museet – plus ett par biografialonger – får plats i bottenvåningen.

Dag Andersson

är verksamhetsledare vid Finlandssvenskt filmcentrum och f.d. biografägare